T.C.
UYUŞMAZLIK MAHKEMESİ

ESAS NO : 2024/16
KARAR NO : 2024/86
KARAR TR : 04/03/2024

ÖZET: Davalı idare tarafından sınıra çekilen güvenlik duvarı nedeniyle taşınmazlara erişimin mümkün olmaması ve tarım arazisi olan taşınmazların fiilen kullanılamaması nedeniyle belirlenen kamulaştırma bedeli ve tazminatın ödenmesine karar verilmesi istemiyle açılan davanın, 2942 sayılı Kanun'un Ek 1. maddesinin birinci fıkrasına eklenen *"Bu süre içinde belirtilen işlemlerin yapılmaması halinde taşınmazların malikleri tarafından mülkiyet hakkından kaynaklı bedele ilişkin açılacak davalar, adli yargıda görülür."* hükmü uyarınca, ADLİ YARGI YERİNDE görülmesi gerektiği hk.

K A R A R

Davacı :F.F
Vekili : Av. N.A
Adli Yargıda
Davalı : Milli Savunma Bakanlığı
Vekili : Av. E. A
İdari Yargıda
Davalılar :1-Milli Savunma Bakanlığı
2-İçişleri Bakanlığı

I. DAVA KONUSU OLAY

1. Davacı vekili, müvekkilinin Hakkari ili, Yüksekova ilçesi, ...Köyünde bulunan ... ada, ... ve ... parsel sayılı taşınmazların maliki olduğunu, İran sınırına çekilen güvenlik duvarı ile sınır arasının askeri yasak bölge ilan edildiğini, taşınmazların bu kısımda kaldığını, taşınmazların bahçe vasfında olduğunu, sınır duvarı yapımına başlandığı 2016 yılından itibaren taşınmazlara erişim imkanı kalmadığını, ciddi anlamda maddi zararının oluştuğunu, taşınmazlara haksız olarak el atıldığını ve haksız fiilin devam ettiğini, kamulaştırma yapılmadığını ileri sürerek, taşınmazların kamulaştırma bedeli olarak şimdilik 20 TL, ağaç bedeli olarak 10 TL, ecrimisil bedeli olarak 20 TL olmak üzere toplam 50 TL tazminatın, fazlaya ilişkin tüm hakları saklı kalmak üzere dava tarihinden itibaren işleyecek faiziyle birliktedavalıdan tahsili istemiyle, adli yargı yerinde dava açmıştır.

II. UYUŞMAZLIĞA İLİŞKİN BAŞVURU SÜRECİ

A. Adli Yargıda

2. **Yüksekova 1. Asliye Hukuk Mahkemesi 23/6/2023 tarih E.2022/492, K.2023/601 sayılı kararı**ile, davada idari yargının görevli olduğu gerekçesiyle davanın usulden reddine karar vermiş, bu karar kesinleşmiştir. Kararın ilgili kısmı şöyledir:

> *"...Dava dilekçesi, cevap dilekçesi, yerleşik içtihatlar, davalı taşınmazın sınır duvarının diğer tarafında olduğuna ilişkin fen bilirkişi raporu ile tüm dosya kapsamı bir arada değerlendirildiğinde;Sınır duvarı yapılmasından dolayı davacıya ait taşınmaza ulaşımın mümkün olmadığı, taşınmazın tamamının sınır duvarının diğer tarafında kaldığı, fiili bir el atmanın bulunmadığı, kamu hizmetinin yerine getirilmesi sırasında meydana gelen zararın hizmet kusurunu oluşturucağı, 2577 sayılı Kanunun 2. maddesi hükmü gereğince idare aleyhine açılacak tam yargı davalarında görevli mahkemenin idari yargı olduğunun da açık olduğu değerlendirilerek HMK m. 114/1-b ve 115/2 hükmü uyarınca yargı yolunun caiz olmaması nedeniyle davanın dava şartı yokluğundan reddine dair aşağıdaki şekilde karar verilmiştir..."*

3. Davacı vekili bu kez taşınmazın kullanımının imkansız hale gelmesi sebebi ile taşınmazın bedeli için 50 TL, uğranılan zarar için 50 TL, ağaçların bedeli için 50 TL olmak üzere toplam 150 TL tazminatın davalıdan tahsili istemiyle, idari yargı yerinde dava açmıştır.

B. İdari Yargıda

4. **Van 2. İdare Mahkemesi 06/12/2023 tarih ve E.2023/3104 sayılı kararı** ile, idarelerce kişilerin taşınmazlarının herhangi bir kamulaştırma işlemi olmaksızın fiilen kamusal işlevlerde kullanılması anlamına gelen fiili el atma durumuna ilişkin davaların adli yargı mahkemelerinde çözümleneceği, dava konusu taşınmazlara güvenlik duvarı çekilmesi suretiyle fiilen el atıldığı, fiili el atmadan doğan zararın tazminine yönelik olarak açılan davanın özel hukuk hükümlerine göre değerlendirilmesi gerektiği, açılan davanın çözümünün adli yargı yerine ait olduğu gerekçesiyle, 2247 sayılı Kanun'un 19. maddesi uyarınca görevli yargı yerinin belirtilmesi için Uyuşmazlık Mahkemesine başvurulmasına ve davanın incelenmesinin Uyuşmazlık Mahkemesince karar verilinceye kadar ertelenmesine karar vermiştir. Kararın ilgili kısmı şöyledir:

> *"...İdarelerce kişilerin taşınmazlarının herhangi bir kamulaştırma işlemi olmaksızın fiilen kamusal işlevlerde kullanılması anlamına gelen fiili el atma durumuna ilişkin davaların adli yargı mahkemelerinde çözümleneceği; dava konusu taşınmazlara, güvenlik duvarı çekilmesi suretiyle fiilen el atıldığı, fiili el atmadan doğan zararın tazminine yönelik davanın özel hukuk hükümlerine göre görüm ve çözümünün adli yargı yerinin görevine girmekte olduğu, kaldı ki malikin mülkiyet hakkından kaynaklı bedele ilişkin diğer davaların da adli yargıda görüleceği anlaşıldığından davanın görüm ve çözümünde adli yargının görevli olduğu sonucuna ulaşılmaktadır..."*

III. İLGİLİ HUKUK

A. Mevzuat

5. 4/11/1983 tarihli ve 2942 sayılı Kamulaştırma Kanunu'nun Ek 1. maddesi şöyledir:

> *" (Ek: 20/8/2016-6745/33 md.)*
> *Uygulama imar planlarında umumi hizmetlere ve resmî kurumlara ayrılmak suretiyle mülkiyet hakkının özüne dokunacak şekilde tasarrufu hukuken kısıtlanan taşınmazlar hakkında, uygulama imar planlarının yürürlüğe girmesinden itibaren beş yıllık süre içerisinde imar programları veya imar uygulamaları yapılır ve bütçe imkânları dâhilinde bu taşınmazlar ilgili idarelerce kamulaştırılır veya her hâlde mülkiyet hakkını kullanmasına engel teşkil edecek kısıtlılığı kaldıracak şekilde imar planı değişikliği yapılır/yaptırılır. (İptal: Anayasa Mahkemesinin 20/12/2018 tarihli ve E.: 2016/181 K.: 2018/111 sayılı Kararı ile) (Ek cümle:16/11/2022-7421/3 md.) Bu süre içinde belirtilen işlemlerin yapılmaması halinde taşınmazların malikleri tarafından mülkiyet hakkından kaynaklı bedele ilişkin açılacak davalar, adli yargıda görülür."*

B. Yargı Kararları

6. Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kurulunun 11/02/1959 tarihli ve E.1958/17, K.1959/15 sayılı kararının, III. bölümü şöyledir:

> *"İstimlâksiz el atma halinde amme teşekkülü İstimlâk Kanununa uygun hareket etmeden ferdin malını elinden almış olması sebebiyle kanunsuz bir harekette bulunmuş durumdadır. Ve bu bakımdan dava Medeni Kanun hükümlerine giren mülkiyete tecavüzün önlenmesi veya haksız fiil neticesinde meydana gelen zararın tazmini davasıdır. Ve bu bakımdan adliye mahkemesinin vazifesi içindedir.*
> *Bundan başka, bir amme teşekkülü tarafından bir tesisin yaptırılması sırasında Devlet malı olmayan yerlerden toprak alınması veya böyle yerlere toprak veya moloz yığılması neticesinde meydana gelen zararların tazmini davası da başkasının malına amme teşekkülünün dilediği gibi el atma hakkı bulunmadığı ve plan ve projelere ve şartnamelere başkasının malına ihtiyaca göre el atılabilmesini gerektirecek esaslar konulamayacağı cihetle, haksız fiilden doğan bir tazminat davası sayılır.*
> *Yapılan işlerin plan veya projeye aykırı olarak yapılması hali de idari karara aykırı bir hareket bulunması itibariyle yine idari kararın tatbiki olan bir fiil sayılamaz ve bu bakımdan bu iddia ile açılmış bir dava haksız fiilden doğan bir davadan ibaret olacaktır.*
> *Bu bentte anılan davalar, içtihadı birleştirme kararının dışında kaldıklarından kararın bunlara şümulü yoktur."*

7. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi 23.09.1982 tarihli Sporrong ve Lönnroth Kararında, kamulaştırma yapılacağı gerekçesiyle yapı yasağı getirilen Sporrong'a ait taşınmazın yirmi beş yıl, Lönnroth'a ait taşınmazın ise on iki yıl boyunca inşaat yasaklarına konu olduğu, bu izin ve yasaklar sonucunda taşınmazı satma, kiralama, kullanma, yararlı değişiklikler yapma gibi mülkiyet hakkının sahibine verdiği yetkileri kullanma konusunda sıkıntı çektikleri ileri sürülerek yapılan başvuruda, "olayda mülkiyet hakkına doğrudan el konulmadığı ama verilen izin ve getirilen yasakların el konulma sonucunu doğurduğu, bunun da hakkın özüne dokunduğu" sonucuna ulaşmıştır.

8. Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 15/12/2010 tarih ve E.2010/5-662 K.2010/651 sayılı kararında, hukuki el atma uygulamaları da kamulaştırmasız el atma kavramı kapsamına dâhil edilmiştir. Kararın ilgili kısımları şöyledir:

"...uzun yıllar programa alınmayan imar planının fiilen hayata geçirilmemesi nedeniyle kamulaştırma ya da takas cihetine gitmeyen davalı İdarece, pasif ve suskun kalınmak ve işlem tesis edilmemek suretiyle taşınmaza müdahale edildiği; bu haliyle İdarenin eyleminin, mülkiyet hakkının özüne dokunan ve onu ortadan kaldıran bir niteliğe sahip bulunan kamulaştırmasız el koyma olgusunun varlığı için yeterli bulunduğu, her türlü izahtan varestedir. Bu itibarla, kamulaştırmasız el koyma olgusunun varlığının doğal sonucu, İdarenin hukuka aykırı eylemiyle mülkiyet hakkı engellenen taşınmaz mal sahibi davacının, dava yoluyla kamulaştırmasız el koyma hükümleri doğrultusunda mülkiyetin bedele çevrilmesini, eş söyleyişle idareden değer karşılığının verilmesini isteyebileceği açıktır..."

9. Benzer bir uyuşmazlıkta Anayasa Mahkemesi 29/12/2020 tarih ve 2016/3316 başvuru numaralı kararında; göreve ilişkin bir tespit niteliğinde olmasa da, askeri güvenlik bölgesi şerhi nedeniyle hukuki el atmaya yönelik değerlendirme yaparak, başvurucuların mülkiyet hakkının ihlal edildiğine dair, eldekidavanın nitelendirilmesine ışık tutabilecek birkarar vermiştir. Kararın ilgili kısımları şöyledir:

"...Uyuşmazlıkta derece mahkemeleri -başvurucular taşınmazları tarım yapmak suretiyle kullandıklarından- henüz gerçekleşmeyen ve gerçekleşmesi muhtemel olan zararların idarelerce tazminine olanak bulunmadığından yola çıkarak davayı reddetmiştir. Başvurucular ise anılan şerh sonrasında taşınmazların ekonomik değerinde azalma meydana geldiğini öne sürmüştür.

Başvurucuların murisi 1995 yılında taşınmazlarına konulan askerî güvenlik bölgesi şerhinden önce taşınmazları edinmiştir. Dolayısıyla başvurucuların edinme tarihinde bu sınırlamayı öngörebilmeleri mümkün değildir. Başvurucuların taşınmazlarının bulunduğu bölgede yer alan ve askerî tesise sınır olmayan diğer taşınmazların imara açıldığı, bu taşınmazlara yapılaşma izni verildiği hâlde askerî güvenlik bölgesi şerhi nedeniyle başvurucuların taşınmazlarının imara açılamadığı ve özellikle de konumları nedeniyle İdarece taşınmazlara ilişkin fiilî bir yapılaşma yasağının da uygulandığı görülmektedir. Bu durumda yaklaşık yirmi beş yıldır devam eden şerh nedeniyle taşınmazların fiilî yapılaşma yasağı da dâhil olmak üzere bazı kısıtlamalara maruz kaldığı, bu kısıtlamaların daha ne kadar süreceğinin belirsiz ve öngörülemez bir zamana bırakıldığı anlaşılmıştır.

Yönetmelik'in 24. ve 9. maddeleri uyarınca bölgenin savunma gücü ve gizliliğini ihlal etmemek şartıyla taşınmaz malların üzerinde inşaat, hafriyat, tadilat, orman yetiştirmek veya ağaç kesmek, bataklık kurmak veya kurutmak gibi hususların izne tabi olduğu, izin verilmeyen veya komutanlıkça kabul edilen şartlara uymayan her türlü inşaat ve eylemlerin durdurulacağı ve yapıların yıkılacağı hükme bağlanmıştır. Dolayısıyla öngörülen mevzuatın yol açtığı kısıtlamaların bir sonucu olarak taşınmazların tamamen kullanılamaz durumda olduğu söylenemez ise de başvuruculaın taşınmazlarını diledikleri gibi kullanma, taşınmazlarından yararlanma ve üzerinde tasarrufta bulunma hak ve yetkilerinin kısıtlandığı açıktır. Başvuruculaın şerhin kaldırılmasına veya taşınmazların kamulaştırılmasına yönelik talepleri de kamu makamlarınca reddedilmiştir. Kamu makamlarının şerhin kaldırılması veya taşınmazların kamulaştırılması hususunda 2565 sayılı Kanun ve Yönetmelik hükümleri uyarınca takdir yetkisi bulunmaktadır. Fakat kamu makamları bu takdir yetkisi kapsamında başvuruculaın şikâyetlerini ortadan kaldıracak şekilde bir işlem tesis etmemiştir. Hâlbuki kamu makamları, kamulaştırılmasına gerek görmedikleri bu durumdaki taşınmazlar için makul kabul edilebilecek ölçüde bir tazminat ödemek suretiyle mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin adil dengeyi bozmasının önüne geçebilecektir.

Dolayısıyla kullanma ve yararlanma hakkına yönelik olarak bir kısım yasal kısıtlamalara maruz kalan ancak tamamen de kullanılamaz nitelikte bulunmayan taşınmazların kamulaştırılması veya bedelinin tamamına hükmedilmesi gerektiğinden söz edilemez ise de çevresinde bulunan taşınmazlar imara açıldığı hâlde askerî güvenlik bölgesi şerhi nedeniyle imara açılamayan ve fiilî yapılaşma yasağı da uygulanan taşınmazlar nedeniyle başvuruculaın bir zararlarının olduğu açıktır.

Derece mahkemelerinin henüz gerçekleşmeyen ve gerçekleşmesi muhtemel olan zararların tazminine olanak bulunmadığına yönelik yorumu başvuruculara şahsi olarak aşırı ve olağan dışı bir külfet yüklemiştir. Bu durumda başvuruculaın mülkiyet hakkının korunması ile kamunun yararı arasında olması gereken adil dengenin başvurucular aleyhine bozulduğu ve müdahalenin ölçülü olmadığı sonucuna varılmıştır..."

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

A. İlk İnceleme

10. Uyuşmazlık Mahkemesinin Rıdvan GÜLEÇ'in Başkanlığında, Üyeler Nilgün TAŞ, Eyüp SARICALAR, Muharrem ÜRGÜP, Ahmet ARSLAN, Mahmut BALLI ve Bilal ÇALIŞKAN'ın katılımlarıyla yapılan04/03/2024 tarihli toplantısında; 2247 sayılı Kanun'un 27. maddesi uyarınca yapılan incelemeye göre, İdare Mahkemesince, anılan

Kanun'un 19. maddesine göre başvuruda bulunulmuş olduğu, idari yargı dosyasının ekinde adli yargı dosyası ile birlikte Uyuşmazlık Mahkemesine gönderildiği ve usule ilişkin herhangi bir noksanlık bulunmadığı anlaşıldığından, görev uyuşmazlığının esasının incelenmesine oy birliği ile karar verildi.

B. Esasın İncelenmesi

11. Raportör-Hakim Dr. Berrak YILMAZ'ın, davanın çözümünde adli yargının görevli olduğu yolundaki raporu ile dosyadaki belgeler okunduktan, ilgili Başsavcılarca görevlendirilen Yargıtay Cumhuriyet Savcısı Halil İbrahim ÇİFTÇİ'nin davada adli yargının, Danıştay Savcısı Yakup BAL'ın ise davada idari yargının görevli olduğu yolundaki sözlü açıklamaları da dinlendikten sonra, gereği görüşülüp düşünüldü:

12. Dava, tarım arazisi niteliğindeki dava konusu Hakkari ili, Yüksekova ilçesi, ...Köyünde bulunan ... ada, ... ve ... parsel sayılı taşınmazların, İran sınırında yapılan güvenlik duvarının arkasında kalması nedeniyle erişim imkanının kalmadığı ileri sürülerek, taşınmazın bedeli ve uğranılan zararın tazminen ödenmesi istemiyle açılmıştır.

13. Dosyanın incelenmesinden; davacının Hakkari ili, Yüksekova ilçesi, Onbaşılar Köyünde bulunan 144 ada,22 ve 23 parselsayılı taşınmazların maliki olduğu, taşınmazlara İran sınırına çekilen güvenlik duvarı nedeniyle erişim imkânının kalmadığı, ancak kamulaştırma işleminin deyapılmadığının ileri sürüldüğü; adli yargı yerince yapılan keşif ve alınan bilirkişi raporuna göre dava konusu taşınmazlara güvenlik duvarının arkasında kalması nedeniyle ulaşımın mümkün olmadığının tespit edildiği anlaşılmıştır. Yine 2/12/2020 tarih ve 3250 sayılı Cumhurbaşkanı Kararı ile Hakkari ili, Yüksekova ilçesi, Esendere/Satıyıldız, Esendere/Güvenli ve ... mevkiinde hudut hattına tesis edilecek Acil Sınır Fiziki Güvenlik Sistemleri kapsamında ihtiyaç duyulan taşınmazların Hakkari Valiliği tarafından acele kamulaştırılmasına karar verildiği halde taşınmazlarda kamulaştırma işlemlerinin dava tarihi itibarıyla yerine getirilmediği, taşınmazların bazı kısıtlamalara maruz kaldığı ve bu kısıtlamaların daha ne kadar süreceğinin belirsiz ve öngörülemez bir zamana bırakıldığı anlaşılmıştır.

14. Uygulama ve öğretide, kamu idarelerinin, kamu hizmetinin yürütümü sırasında, kamu gücü kullanarak tek yanlı irade açıklamalarıyla yapmış oldukları işlemleri, idari işlem; herhangi bir işlem ya da karara dayanmaksızın gerçekleştirdikleri maddi faaliyetleri ve görevleriyle ilgili hareketsizlikleri de, idari eylem olarak tanımlanmaktadır.

15. Hukukî kamulaştırmasız el atma davaları, ilgili idarelerin Kanun'dan doğan görevlerini belli bir müddet hareketsiz kalmak sureti ile yerine getirmemeleri (hareketsiz kalmaları) temeline dayandığından, eylemden kaynaklı olan davalar arasında yer almaktadır.

16. İdarenin yürütmekle yükümlü bulunduğu kamu hizmetine ilişkin olarak uygulamaya koyduğu plan ve projeye göre meydana getirdiği yol, kanal, baraj, su yolları, su şebekesi gibi tesislerin kurulması, işletilmesi ve bakımı sırasında kişilere verdiği zararların tazmini istemiyle açılacak davaların görüm ve çözümünün, idari eylem ve işlemlerden dolayı kişisel hakları muhtel olanlar tarafından açılacak tam yargı davaları kapsamında yargısal denetim yapan idari yargı yerine ait olduğu; idarece herhangi bir ayni hakka müdahalede bulunulduğu; özel mülkiyete konu taşınmaza kamulaştırmasız el atıldığı veya plan ve projeye aykırı iş görüldüğü iddiasıyla açılacak müdahalenin men'i ve meydana gelen zararın tazmini davalarının ise, mülkiyete tecavüzün önlenmesine ve haksız fiillere ilişkin özel hukuk hükümlerine göre adli yargı yerince çözümleneceği, yerleşik yargısal içtihatlarla kabul edilmiş ise de, somut uyuşmazlıkta görevli mahkemeyi belirleyen 2942 sayılı Kanun'un Ek 1. maddesinin birinci fıkrasına eklenen*"Bu süre içinde belirtilen işlemlerin yapılmaması halinde taşınmazların malikleri tarafından mülkiyet hakkından kaynaklı bedele ilişkin açılacak davalar, adli yargıda görülür."* hükmü ve uygulamada birliğin sağlanması amacı gözönüne alındığında, ulaşımı ve kullanımı sınırlandırıldığı için fiilen el atılma sonucunu doğuran eldeki davanın çözümünde, adli yargı yerinin görevli olduğu sonucuna varılmıştır.

17. Yukarıda belirtilen hususlar göz önünde bulundurularak, Van 2. İdare Mahkemesinin başvurusunun kabulü ile, Yüksekova 1. Asliye Hukuk Mahkemesinin 23/06/2023 tarih veE.2022/492, K.2023/601 sayılı görevsizlik kararının kaldırılması gerekmiştir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Davanın çözümünde ADLİ YARGININ GÖREVLİ OLDUĞUNA,

B. Van 2. İdare Mahkemesinin BAŞVURUSUNUN KABULÜ ile Yüksekova 1. Asliye Hukuk Mahkemesinin 23/06/2023 tarih veE.2022/492, K.2023/601 sayılı GÖREVSİZLİK KARARININ KALDIRILMASINA,

04/03/2024 tarihinde, OY BİRLİĞİ İLE KESİN OLARAK karar verildi.

Başkan	Üye	Üye	Üye
Rıdvan	Nilgün	Eyüp	Muharrem
GÜLEÇ	TAŞ	SARICALAR	ÜRGÜP

Üye	Üye	Üye
Ahmet	Mahmut	Bilal
ARSLAN	BALLI	ÇALIŞKAN